

Oponentský posudek na habilitační práci Paola Divizii *Novità per il volgarizzamento della „Disciplina clericalis“*

Monografie *Novità per il volgarizzamento della „Disciplina clericalis“*, předložená Mgr. Paolem Diviziou, Ph.D., jako habilitační práce, je vědeckým pojednáním zaměřeným na filologické problémy spojené s anonymním florentským překladem díla Petra Alphonsiho *Disciplina clericalis*, sbírky krátkých příběhů s morálně-didaktickým podtextem, a zároveň synoptickým kritickým vydání tohoto textu.

Paolo Divizia ve své práci postupuje ve shodě se zavedenou filologickou metodou lachmannovské derivace: nejprve popisuje rukopisy tradující spis *Disciplina clericalis*, provádí kolaci dochovaných textů, nabízí svůj návrh stemmatu a následně vydává v souběžných sloupcích texty nejdůležitějších rukopisů, v nichž sice ponechává chyby (s komentářem pod čarou), ale opatřuje je moderní interpunkcí a značkami umožňujícími běžnou četbu.

Ve své práci Divizia řeší klasické filologické a textologické problémy a ukazuje, že plně ovládá metodologii práce se středověkými rukopisy a středověkou textovou tradicí, že je schopen přesvědčivě polemizovat s názory renomovaných filologů (De Robertis) a nabízet vlastní validní hypotézy.

Diviziova preciznost je vidět již v první části práce, tedy v podrobné analýze rukopisů tvořících dochovanou část rukopisné tradice překladu *Disciplinae clericalis* (s. 9-14). Všechny exempláře se nacházejí ve florentských knihovnách. Jsou to: P = BNC Panciatichiano 67; M = BNC Magl. XXXVIII.127; R = Biblioteca Riccardiana 1317; a nedávno objevený B = BNC Magl. VIII.1416; dále dva *codices descripti* vycházející z rkp. R: N = BNC II.II.16; A = Biblioteca Medicea Laurenziana, Ashburn. 539.

Prvním stemmatickým úkolem, který si Divizia klade, je určení vtaů rkp. skupiny N-R-A. Provádí s vysokou pečlivostí kolaci jednotlivých svědků a registruje textové odchylky. Na základě srovnání přesvědčivě demonstruje, že N není opisem A, jak se zpočátku zdálo, nýbrž že rukopisy R a A jsou *descripti* N a že je třeba do stemmatu této skupiny doplnit jeden nedochovaný rukopis.

Divizia výborně ovládá kodikologické i paleografické postupy umožňující určit dataci kodexů (zejm. s. 26-27), je schopen citlivě rozeznat *ductus* jednotlivých písařů podílejících se na opisu textu, přesvědčivě řeší složitou textovou situaci rkp. B, u kterého došlo ke ztrátě několika folií a v němž Divizia oproti předchozím odborným expertízám identifikuje celkem tři písařské ruky.

Divizia ukazuje, že jeho kompetence se neomezují jen na zvládnutí filologických postupů v jejich technických aspektech a že je schopen pro objasnění vědeckého problému využít široké spektrum filologických znalostí. Příkladem je jeho erudovaný dialektologický rozbor textu rkp. N (s. 19-21), u kterého potvrzuje jeho florentský původ, ale registruje též alochtonní prvky.

Klíčovým Diviziovým úkolem je posoudit vtahy mezi svědky, které jsou pro rekonstrukci původního textu nejdůležitější (B, P, M a N) a přikročit ke konstrukci stemmatu. Divizia podrobně analyzuje jejich textový charakter (chybovost, narativní interpolace, změny) a velmi případně využívá další linie svého bádání: jeho velkým přínosem je poukaz na to, že překlad A spisu *Formulae vitae honestae* Martina z Bragy tvoří nerozlučnou dvojici s *Disciplina clericalis* ve všech kodexech, v nichž je *Disciplina clericalis* tradována. Připomíná i dva kodexy s latinskými originály spisů, v nichž toto spojení existuje, ale zároveň se vyhýbá ukvapenému soudu, že toto spojení nastalo již na počátku latinské tradice.

Divizia srovnává rkp. M, považovaný za nejpůvodnější, se skupinou B, P, N a s latinským originálem (ve třech sloupcích, s. 33-47) s cennými vysvětlivkami pod čarou. Analýza chyb mu dovoluje dojít k závěru, že B a P jsou opisy ztraceného kodexu nezávislého na M. Podobně srovnává rukopisy ve všech možných kombinacích (s. 48-59) a díky tomuto postupu dospívá k důležitému poznatku, že u textu rkp. M došlo ke kontaminaci a jeho opisovač během práce vyměnil antigraf. Přesvědčivě argumentuje, že M je ve své druhé části *descriptem* P (relevantní odchylky B-P vůči M-N jsou uvedeny v tabulce na s. 56-59).

Zásadním bodem práce je návrh stemmatu (s. 63), v němž vrcholí filologická práce předchozích kapitol. Divizia prezentuje dvě stemmata, nejprve pro první část rkp. M a jeho neznámý antigraf (M zde tvoří samostatnou genealogickou linii) a pak druhé stemma pro druhou část *Disciplina clericalis*, v níž P je antigrafem M.

Pomyslná druhá část monografie obsahuje Diviziovo synoptické vydání dochovaných verzí spisu *Formula vitae honestae* z rukopisů, v nichž je tradován společně s *Disciplina clericalis* (sloupec s latinským originálem a čtyř sloupců textových svědků, s. 67-96). Na s. 97-135 Divizia nabízí stejně koncipované vydání *Disciplina clericalis* (latinský originál a texty svědků B, P, M, N). Rozhodl se neopravovat chyby, aby nesnížil autenticitu textů, ale upozorňuje na ně v připojeném aparátu pod čarou. Zásady pro úpravu textu – členění, pravopis, interpunkci, použití editorských znamének – jsou uvedeny na s. 65-66.

Studium velmi bohatého literárního odkazu italského Duecenta patří k jednému z hlavních pilířů italské středověké filologie a studium překladů z latiny je dokonce na vzestupu. V tomto smyslu je práce Paola Divizii aktuální a posiluje jeho pozici v komunitě badatelů zabývajících se touto oblastí. Navazuje na jeho předešlé výzkumy týkající se textové tradice spisku *Formulae vitae honestae* a děl Bona Giamboniho a Brunetta Latiniho a naznačuje též další možné směřování těchto výzkumů (z nichž některé od doby publikace habilitační monografie již zrealizoval).

Paolo Divizia touto prací přispěl k poznání bohaté a dosud nedostatečně probádané textové tradice středověkých převodů latinských děl do italských dialektů. V práci ukazuje, že suverénně ovládá metody filologie středověkých textů, vč. příslušných pomocných disciplín, je schopen samostatně uvažovat, vytvářet věrohodné hypotézy a polemizovat s ostatními renomovanými filology. Jeho závěry zní velmi přesvědčivě. Jeho působení v České republice obohacuje českou italianistiku o filologický směr bádání, který zde zatím nebyl praktikován a kromě jeho volitelných seminářů na FF MU není ani součástí studijních plánů.

Práce naplňuje všechny požadavky kladené na odborný text – úroveň argumentace, použití terminologie, odkazy na relevantní literaturu. K monografii mám pouze jedinou výhradu redakčního rázu: považuji za velmi neobvyklé, že kniha postrádá jakýkoli úvod do problematiky. Divizia začíná popisem rukopisů, aniž by se zmínil o historii bádání, osvětlil povahu textů, jejich latinskou tradici, jejich kulturní význam, autora (který snad v celé práci není ani zmíněn), jejich místo ve florentské středověké překladatelské tradici. Bylo by také velmi zajímavé vědět, zda byla *Disciplina clericalis* přeložena i do dalších italských dialektů. Tyto části jsou přitom přirozenou součástí kritických edic, neřkuli teoretických prací. Je však možné, že toto neobvyklé řešení je výsledkem specifického formátu ediční řady, v níž monografie vyšla a je motivované úzkým okruhem odborného publika.

Předložená habilitační monografie je ukázkou filologické práce na vysoké odborné úrovni a bez nejmenších pochyb naplňuje požadavky kladené na habilitační práci v oboru Dějiny konkrétních literatur (románské literatury).

V Olomouci, 10. 7. 2017

doc. Mgr. Jiří Špička, Ph.D.

Katedra romanistiky FF UP Olomouc